

Usporedba tipova šumoposjednika odvojeno prema NUTS-2 regijama Hrvatske

Kuraja, Lucija

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Forestry / Sveučilište u Zagrebu, Šumarski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:108:585708>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-20**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Forestry and Wood Technology](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
ŠUMARSKI FAKULTET
ŠUMARSKI ODSJEK

PREDDIPLOMSKI STUDIJ
ŠUMARSTVO

Lucija Kuraja

USPOREDBA TIPOVA ŠUMOPOSJEDNIKA TEMELJEM STAVOVA O
GOSPODARENJU ŠUMOPOSJEDOM ODVOJENO PREMA NUTS-2 REGIJAMA
HRVATSKE

ZAGREB, (RUJAN, 2020.)

PODACI O ZAVRŠNOM RADU

Zavod:	Zavod za izmjeru i uređivanje šuma
Predmet:	Osnove uređivanja šuma
Mentor:	doc. dr. sc. Krunoslav Teslak
Asistent - znanstveni novak:	Marijana Žunić
Student:	Lucija Kuraja
JMBAG:	0068223488
Akad. Godina	2019/20.
Mjesto, datum obrane:	Zagreb, 25.09.2020.
Sadržaj rada:	Slika: 11 Tablica: 3 Grafikoni: 10 Navoda literature: 16
Sažetak:	Tijekom 2017. godine provedeno je sveobuhvatno anketiranje šumoposjednika na području Republike Hrvatske. Anketa je provedena anonimno, slučajnim odabirom unutar cjelokupne populacije domaćinstava Hrvatske, telefonskim anketiranjem, uz osobno svrstavanje anketiranih u šumoposjednike. Anketirano 1007 šumoposjednika temeljem 7861 uspostavljenih kontakata. Uz sociodemografska obilježja šumoposjednika i pripadajućih obilježja šumoposjednika prikupljeni su i stavovi šumoposjednika prema gospodarenju vlastitim šumoposjedom. Temeljem navedenih podataka rezultati rada bili bi utvrđivanje i usporedba tipova šumoposjednika te zastupljenost tipova unutar i između NUTS-2 regija Hrvatske.

„Izjavljujem da je moj *završni rad* izvorni rezultat mogega rada te da se u izradi istoga nisam *koristio* drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni“.

vlastoručni potpis

Lucija Kuraja

U Zagrebu, 25.09.2020.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1. Povijesne okolnosti nastanka privatnih šuma	3
1.1.1. Početci gospodarenja šumama	3
1.1.2. Promjene strukture vlasništva nakon Drugog svjetskog rata	4
1.2. Opće karakteristike privatnih šuma u Republici Hrvatskoj	4
2. CILJ RADA.....	6
3. METODA RADA	7
4. ANKETA	8
4.1. Metode anketiranja i način provođenja	8
4.2. Uspostava NUT regija	9
5. REZULTATI RADA S RASPRAVOM	11
5.1. Površina šuma u privatnom vlasništvu	11
5.2. Šumoposjednici prema NUT regijama	13
5.2.1. Dobna i spolna disperzija šumoposjednika prema NUTS 2 regijama u Republici Hrvatskoj.....	13
5.2.2. Radni status, razina obrazovanja i prosječna primanja šumoposjednika	15
5.3. Stavovi šumoposjednika prema regijama	17
6. ZAKLJUČAK	22
LITERATURA.....	24

POPIS SLIKA

Slika 1. Udio površina zemljišta obraslog šumom u privatnom vlasništvu po županijama.....	12
Slika 2. Dobna disperzija ispitanika po regijama	13
Slika 3. Spolna disperzija ispitanika po regijama	13
Slika 4. Radni status ispitanika po regijama	15
Slika 5. Razina obrazovanja ispitanika po regijama.....	16
Slika 6. Osobna prosječna primanja ispitanika po regijama	16
Slika 7. q2. Mislite li da sa svojom šumom ekonomično (dobro) gospodarite?	17
Slika 8. q5.1. Gospodarenje šumom je upravljanje šumskim ekosustavom	18
Slika 9 q5.4. Gospodarenje šumom je dobra poslovna prilika i mogućnost zarade.....	19
Slika 10. q5.7. Gospodarenje šumom je očuvanje šumoposjeda za buduće generacije	20
Slika 11. q5.9. Gospodarenje šumom omogućava opuštanje, slobodne aktivnosti i rekreaciju.....	21

POPIS TABLICA

Tablica 1. Broj ispitanika po regijama RH.....	8
Tablica 2. Broj ispitanika po županijama RH	9
Tablica 3. Udjeli privatnih šuma po NUT regijama	12

1. UVOD

Privatne šume u Republici Hrvatskoj čine 24% ukupnog šumskog kompleksa naše zemlje i baš kao državne, štiti ih Ustav RH. Ulaskom u Europsku uniju te liberalizacijom gospodarenja privatnim šumama, intenzivirana je eksploatacija tih područja što je osim veće ekonomske isplativosti vlasnicima, imalo za rezultat i velike štete. Naime, nelegalne sječe i krijumčarenje drvne građe u stalnom su porastu, štete od nametnika sve su učestalije, a zapuštanje privatnih šuma doprinijelo je i širenju šumskih požara. Zakonska regulativa, koja jednako vrijedi za sve šume bez obzira na vlasništvo, nije zadovoljavajuće spriječila pojavu nelegalnih sječa, posebno uz zapadnu granicu države. U posljednjem desetljeću i država je svojim potezima lutala, osnivajući, ukidajući i ponovno osnivajući savjetodavnu službu za privatne šume, što se također odrazilo na stanje tih šuma. Osim nelegalnih sječa postoji problem i neadekvatne obnove privatnih šuma. Kao posljedica ledoloma u Gorskom kotaru 2014. godine došlo je do najeзде potkornjaka i šteta koje nakon toga nastaju. Godišnje se iz privatnih šuma nelegalno izvlači između 700 i 800 tisuća tona drva, a prijavi se tek oko 130 tisuća kubika. Drvnom se građom šverca unutar, ali i izvan Hrvatske, bez da se na tu sirovinu plati PDV ili carina. Nažalost, iz privatnih šuma preko 80% prometa drvom završi na sivom tržištu, a država izgubi stotine milijuna kuna na PDV-u, jer se evidentira promet tek oko 150-200.000 kubnih metara, a procjena je da ih se posječe oko 700-800.000. Problem je eskalirao 2013. ulaskom u EU i nestankom carine prema drugim EU zemljama kad je prestao nadzor izvoza nekih vrsta robe (višemetrično oblo drvo i sječka), koje su ujedno i vrlo tražene u susjednim EU državama. Tu se radi prije svega o manjkavostima zakonodavstva i primjeni odredbe da za šume koje se u gruntovnici vode kao poljoprivredne kulture ne treba provoditi postupak doznake(8).

Privatno šumarstvo u Europi prevladava, što opravdava činjenica da 16 milijuna privatnih šumoposjednika u svojim rukama drži preko 60% površine pod šumama i šumskim zemljištima. Iz tog razloga privatni šumoposjednici imaju ključnu ulogu u ostvarenju održivog gospodarenja šumama, zadovoljenje rastućih potreba za šumskim resursima, opskrbi tržišta drvom i ostalim dobrima i uslugama te doprinose razvoju ruralnih sredina. Prema najnovijim dostupnim podacima, ukupna površina šuma (zajedno s neobraslim šumskim zemljištem) u RH iznosi 2 759 039,05 ha (ŠGOP 2016).

Od ukupne površine, u državnom je vlasništvu 2 097 318,16 ha (76%), a 661 720,89 ha (24%) u vlasništvu je privatnih šumoposjednika. Na šumskogospodarskom području utvrđena je ukupna drvena zaliha od 418 618 277 m³ od čega 334 914 019 m³ u šumama u vlasništvu RH i 83 704 258 m³ u šumama privatnih šumoposjednika (ŠGOP, 2016). Prema podacima NIŠ (2010), šume u Hrvatskoj vežu oko 640 mil. tona ugljika te predstavljaju osobito važan resurs spremanja ugljika. Najveći kapacitet s približno 50% ukupno spremljenog ugljika ima šumsko tlo, dok se na nadzemnu biomasu živih stabala odnosi trećina ukupnog spremljenog ugljika. Nadalje, podzemna i nadzemna biomasa živih stabala čine 43% ukupno spremljenog ugljika. Šumsko tlo u privatnim šumama ima najveće značenje u odnosu na ostale šumske resurse, kao i u odnosu na razinu državnih šuma te na ukupnu razinu. Na razini cjelokupnog spremanja ugljika na privatne se šume odnosi 126,3 mil. tona ili 20% ukupno spremljenog ugljika. Sadašnje stanje u kojem se nalaze privatne šume u Hrvatskoj posljedica su specifičnih povijesnih okolnosti koje datiraju još od srednjeg vijeka pa sve do danas. S političkim promjenama 1990-ih doneseni su, još uvijek aktualni, procesi restitucije koji su rezultirali kontinuiranim porastom udjela privatnih šuma. Održivo gospodarenje u Hrvatskoj ima dugu tradiciju od 250 godina, ali ipak se gospodarenje privatnim šumama, u usporedbi s gospodarenjem u državnim šumama, ne nalazi na zadovoljavajućoj razini. Glavni razlozi su sustavno zapostavljanje privatnog vlasništva, mala površinska zastupljenost privatnih šuma, nedovoljna površina samostalnog šumoposjeda, neusklađenost katastra i gruntovnice kao i nepostojanje aktualne evidencije vlasništva. Političko zanemarivanje privatnog šumarstva ogleda se kroz zakonske regulative koje tretiraju sve šumoposjednike jednako bez obzira na veličinu šume kao i činjenice da šumoposjednici možda nisu zainteresirani za gospodarenje ili nemaju mogućnosti i znanja primijeniti programe gospodarenja. Također, programi gospodarenja ponekad se ne mogu primijeniti zbog nejasnog vlasništva i fragmentiranih posjeda. Potencijali privatnih šuma kako ekonomski tako i neekonomski nisu dovoljno iskorišteni, a zahtjevi društva u pogledu potreba šumskih resursa su sve izraženiji. Stoga je nužno razumjeti kako šumovlasnici gospodare svojim šumama jer odluke koje donose imaju direktan utjecaj na ekosustav u cjelini(9).

1.1. Povijesne okolnosti nastanka privatnih šuma

Političke promjene 1990-ih u istočnoj i jugoistočnoj Europi donijele su procese restitucije i privatizacije koji su omogućili porast privatiziranih šumoposjeda. Privatno šumarstvo u Europi trenutno prevladava, 16 milijuna privatnih šumoposjednika u svojim rukama ima preko 60% površine pod šumama i šumskim zemljištem. Upravo zbog toga, privatni šumoposjednici imaju veoma važnu ulogu za unaprjeđenje održivog gospodarenja šumama, opskrbu tržišta drvom i ostalim dobrima, te razvoj ruralnih sredina.

1.1.1. Početci gospodarenja šumama

Teritorija RH karakteristična je po podijeljenosti između država i carstava tijekom povijesti. Svaka regija imala je svoje zakonske propise koji su oblikovali različite načine gospodarenja, vlasničke obrasce i stanje šuma. U doba feudalizma vlasnik šume bila je fizička (plemić, barun, grof) ili pravna osoba (grad, biskupija). Odnos između feudalaca i seljaka (kmeta) bio je uređen urbarom ili urbarskim zakonom. Sukladno s tim zakonom feudalac je morao besplatno opskrbiti seljaka-kmeta ogrjevom i građevnim drvom za njegove potrebe. Razvoj modernog privatnog šumarstva počinje sredinom 19. stoljeća kada su se pojavili novi oblici vlasništva zbog ukidanja kmetstva 1848. godine. Ukidanjem feudalizma feudalac postaje vlastelin ili veleposjednik, a zemljište vlastelsko ili plemićko dobro. Kraljevskim patentatom iz 1857. godine donesena je odluka da vlasnik mora jedan dio iz svoje šume predati svojim bivšim seljacima-kmetovima. Taj proces je zapravo početak sadašnjeg privatnog vlasništva.

Šuma koju su seljaci-kmetovi dobivali bila je pod upravom Zemljišne zajednice, a u svakom selu zajednica je imala glavara i lugara. Nadzor nad šumom imao je općinski šumar. Ova vrsta vlasništva bila je važna samo za dio RH pod civilnom upravom. Dijelovi RH koji su tada graničili s Osmanskim carstvom bili su pod vladavinom Vojne Krajine. U Vojnoj Krajini šume su bile u vlasništvu države, a stanovništvo je imalo pravo na određenu količinu drva za ogrjev i građevnog drva. Demilitarizacijom Vojne Krajine dio šuma ostalo je u vlasništvu države, a ostatak je predan zadruzi seljaka. Tada dolazi do podjele upravljanja šumama na

državnu upravu i upravu Imovnih općina. Šume Imovnih općina koristile su zadruge seljaka zajedno sve do donošenja zakona o rascjepljivanju tih zajednica. Sukladno zakonu, svaki član je dio šumskog posjeda, na koji je imao pravo, izdvojio u posebni posjed na kojemu postaje vlasnik i koristi ga prema svojim potrebama. Privatno vlasništvo je prije drugog svjetskog rata postojalo samo u nekim dijelovima Republike Hrvatske i to dijelovima koji su bili pod civilnom upravom, te u vlasništvu seljaka, plemstva i Crkve.

1.1.2. Promjene strukture vlasništva nakon Drugog svjetskog rata

Završetkom drugog svjetskog rata pa sve do danas, privatne šume provedene su kroz brojne reorganizacije vezane uz gospodarenje. 5. listopada 1990. godine donesen je Zakon o šumama i osnovano je javno poduzeće Hrvatske šume (HŠ). Uloga ovog poduzeća bila je gospodarenje državnim šumama, a budući da tad još nije postojala Služba za privatne šume, šumoposjednici su sami financirali sve usluge koje su obavljale Hrvatske šume. Financijsko stanje šumoposjednika nije bilo na zavidnoj razini što je jedan od glavnih razloga zašto su privatne šume bile u lošem stanju. Donošenjem Zakona o šumama (2005.), Uredbe o osnivanju Šumarske savjetodavne službe (2006.) i Pravilnika o Uređivanju šuma (2006.) privatno šumarstvo doživjelo je značajan napredak. Prema navedenim zakonskim aktima, vlasnici upravljaju privatnim šumama ali uz podršku Šumarske savjetodavne službe prateći niz programa za gospodarenje šumama. Šumarska savjetodavna služba osnovana je 2006. godine, a s radom je počela 2007. godine. Djelatnosti koje ona obavlja su doznaka stabala i izdavanje popratnica, distribucija namjenskih sredstava iz OKFŠ-a za privatne šume, izobrazba privatnih šumoposjednika, savjetovanje o gospodarenju šumama, edukacije, radionice, nadzor nad održavanjem šumskih prometnica te nadzor gospodarenja privatnim šumama.

1.2. Opće karakteristike privatnih šuma u Republici Hrvatskoj

U prosjeku 24% šumskih površina u Hrvatskoj je u privatnom vlasništvu, a to podrazumijeva više od 660.000 hektara diljem zemlje.

Privatne šume godišnje generiraju stotine radnih mjesta. Gospodarski potencijali su dosta veći, no ograničeni su sadašnjim zakonodavstvom koje ograničava konzumaciju privatnog vlasništva nad šumama. Brojne administrativne zapreke sprječavaju više od pola milijuna vlasnika hrvatskih šuma u ostvarivanju njihovih prava, ali i otvaranju tržišta i radnih mjesta. Snažno i sigurno pravo vlasništva preduvjet je za demokraciju, vladavinu prava i učinkovito tržišno gospodarstvo. Sloboda s odgovornošću temelji se na povjerenju u volju i sposobnost vlasnika šuma da preuzmu odgovornost za donošenje potpunih odluka, na korist i vlasnika šuma i društva. Tim se omogućava dugoročno održivo iskorištavanje šuma. Gospodarske aktivnosti stvaraju prilike za ruralne, obiteljske plaće za razne struke, kao što su: inženjeri šumarstva i šumarski tehničari, građevinski radnici, vozači kamiona, mehaničari i dr. Vlasnici šuma u upravljanje ulažu dosta vremena i resursa za uzgoj i iskorištavanje stabala – 40, 50, ponekad 100 godina, ovisno o vrsti. Jednom posječeno, drvo iz gospodarenih šumskih površina se prerađuje u različite proizvode – drvo, celuloza, telefonski stupovi, trupci, papir, drva za ogrjev – za lokalno, nacionalno i međunarodno tržište. Vlasnici šuma također proizvode ne tako očigledne proizvode za lokalno i međunarodno tržište, kao što su bobice, bilje, gljive, božićna drvca, građevinski materijal, cvijeće i esencijalna ulja.

Velika većina šumoposjednika svoju šumu koristi za osobne potrebe (90%). Uglavnom se to odnosi na drvo za ogrjev, proizvodnja trupaca za osobnu upotrebu, industrijsko drvo za prodaju, drvo za proizvodnju energije (uključujući drveni ugljen) za prodaju, lov, očuvanje prirode, ne-drveni šumski proizvodi i turizam.

2. CILJ RADA

Cilj ovog rada je utvrditi i usporediti tipove šumoposjednika te zastupljenost tipova unutar i između NUTS-2 regija Hrvatske. Površinski udio od 24% i drvena zaliha od 156 m³/ha uz bogatstvo vrstama i razvojnim stadijima čini privatne šume vrlo vrijednim prirodnim resursom. Iako je posljednjih godina ostvaren značajan napredak, neriješeni imovinsko-pravni odnosi, nedorečen Zakonski okvir te nepovoljna sociološka obilježja šumoposjednika (velik udio starije populacije i niska razina obrazovanja) otežavaju daljnje unaprjeđenje gospodarenja. Stanje u kojem se nalaze privatne šume nije zadovoljavajuće, a glavna je pretpostavka da šumoposjednici nisu motivirani i da aktivno ne gospodare svojim šumoposjedima. Donošenje šumarskih politika trebalo bi biti utemeljeno na spoznajama o tipovima i stavovima šumoposjednika, posebno onih koji su spremni aktivno se baviti šumarstvom. Osnovna pretpostavka je obzirom na povijesnu i prirodnu, te tradicijsku raznolikost hrvatskih regija postoji značajna razlika u odnosu prema gospodarenju šuma od strane njihovih vlasnika tj. šumoposjednika. Upravo je utvrđivanje i analiziranje tih razlika cilj ovog rada.

Poseban problem planiranja uravnoteženog i održivog gospodarenja je postojeći usporedni sustav planiranja i gospodarenja razdvojen prema vlasništvu. Objedinjavanjem svih javnih nadležnosti nad šumama u jedinstvenu instituciju uz ustrojavanje većeg broja šumogospodarskih područja, omogućilo bi ispunjavanje zahtjeva dugotrajnog gospodarenja i održivosti šuma uz ostvarivanje dugoročnih javnih interesa. Precizno razumjevanje stavova prema gospodarenju šumama obzirom na obilježja šumoposjednika (dob, spol, obrazovanje, visina primanja i slično) te obilježja šumoposjeda (površina, okrupnjenost, struktura šuma), ali odvojeno i po pojedinim regijama (uz pretpostavku da postoje određene razlike) omogućava donošenje preciznijih i dugoročno održivih propisa. Propisi bolje prilagođeni stavovima šumoposjednika regionalno oblikovani očekivano će biti bolje usvojeni i na kraju realno primjenjeni u redovnom gospodarenju privatnim šumama.

U tom kontekstu za učinkovitu i potpunu uspostavu sveobuhvatnog i dugotrajnog gospodarenja šumama potrebno je od strane svih dionika usvajanje spoznaja o specifičnostima gospodarenja privatnim šumama, uključujući i primjenu dobivenih rezultata provedenih istraživanja.

3. METODA RADA

Predmet ovog rada su tipovi šumoposjednika i njihovi stavovi, a istraživanje je provedeno primjenom ankete. Anketa je naziv za skup postupaka pomoću kojih se prikupljaju i analiziraju podaci prikupljeni od ljudi kako bi se saznali detalji o njihovom ponašanju ili o njihovim stavovima, mišljenjima, namjerama, preferencijama, interesima i slično, radi potreba službene statistike, ispitivanja javnog mijenja, istraživanja tržišta ili kao temelj za potrebe sociološkog istraživanja ili istraživanja u neke druge svrhe (Dumičić i Žmuk, 2009). Svrha ove ankete je usporediti različite tipove šumoposjednika, veličine privatnih šumoposjeda i stavove šumoposjednika o održivom gospodarenju takvih posjeda. Način na koji su dobiveni podaci je prikupljanje informacija pomoću anketnog upitnika kao mjernog instrumenta.

Aktualne spoznaje na nacionalnoj razini zasnovane su na provedbi istraživanja obilježja šumoposjednika telefonskim anketiranjem na uzorku od 1007 ispitanih koji su se izjasnili kao šumoposjednici. Telefonsko anketiranje je provedeno slučajnim odabirom unutar baze svih kućanstava u Hrvatskoj, te sužavanjem uzorka na šumoposjednička kućanstva temeljem izjašnjavanja anketiranih sve dok se ne postigne ciljani uzorak od najmanje 1.000 ispitanih šumovlasnika. Na taj način su i po prvi puta prikupljene informacije o sociološkim obilježjima šumoposjednika na nacionalnoj razini. Strukturna obilježja šuma privatnih šumoposjednika na nacionalnoj razini kvalitetno su procijenjena već pri izradi Šumskogospodarske osnove područja za razdoblje 2006.-2016. godine (ŠGOP 2016.). Podaci operativnog uređenja privatnih šuma korišteni su za analizu stanja i potencijala privatnih šuma te promjena strukture drvne zalihe i sječa na razini pojedinih prostornih jedinica.

4. ANKETA

4.1. Metode anketiranja i način provođenja

Kao metoda anketiranja korištena je kvantitativna metoda telefonskog intervjua - CATI (Computer Assisted Telephone Interviewing). Istraživanje putem telefonske ankete odnosio se na prikupljanje podataka o samom šumoposjedniku kao i o njegovom razumijevanju gospodarenja šumama. Postavljen je ciljani uzorak od 1000 u potpunosti ispunjenih anketa. S obzirom da ne postoji aktualizirani registar šumoposjednika i evidencija vlasništva, stvarni parametri šumoposjednika su nepoznati. To je razlog zašto je korišten pristup telefonskog anketiranja unutar cjelokupne populacije RH kako bi se izdvojio uzorak šumoposjednika. Anketiranje je provedeno slučajnim odabirom u okviru nacionalno-reprezentativnog uzorka kućanstava Republike Hrvatske prema popisu stanovništva iz 2011, pri čemu su sva kućanstva imala jednaku vjerojatnost da budu u istraživanju. Uz pomoć telefonske agencije za ispitivanje tržišta, slučajnim odabirom brojeva telefonskog imenika opće populacije RH, uspostavljeno je 38 087 poziva od kojih je 7861 bio uspješan. Od 7861 poziva, 6580 ispitanika je izjavilo da ne posjeduju šumoposjed, dok je 1274 izjavilo da posjeduju šumu. Na kraju je ostvaren uzorak od 1007 ispunjenih anketa (tablica 1.). Kontrola kvalitete prikupljanja podataka vršila se uključivanjem u razgovor između ispitanika i anketara prilikom čega se provjeravao način provedbe intervjua (odabir ispitanika, poštivanje kriterija, nesugestivan način postavljanja pitanja, bilježenje odgovora). Ispitivanje je provedeno u periodu 13. veljače do 2. ožujka 2017. godine.

Tablica 1. Broj ispitanika po regijama RH

REGIJA	BROJ
ZAGREB	230
SJEVERNA HRVATSKA	306
SLAVONIJA	107
LIKA, KORDUN, BANIJA	102
ISTRA, HRVATSKO PRIMORJE, GORSKI KOTAR	135
DALMACIJA	127
UKUPNO	1007

Tablica 2. Broj ispitanika po županijama RH

ŽUPANIJA	BROJ
ZAGREBAČKA	99
KRAPINSKO-ZAGORSKA	74
SISAČKO-MOSLAVAČKA	35
KARLOVAČKA	52
VARAŽDINSKA	88
KOPRIVNIČKO-KRIŽEVAČKA	45
BJELOVARSKO-BILOGORSKA	55
PRIMORSKO-GORANSKA	78
LIČKO-SENJSKA	15
VIROVITIČKO-PODRAVSKA	21
POŽEŠKO-SLAVONSKA	17
BRODSKO-POSAVSKA	38
ZADARSKA	22
OSJEČKO-BARANJSKA	23
ŠIBENSKO-KNINSKA	11
VUKOVARSKO-SRIJEMSKA	8
SPLITSKO-DALMATINSKA	78
ISTARSKA	57
DUBROVAČKO-NERETVANSKA	18
MEĐIMURSKA	44
GRAD ZAGREB	131

4.2. Uspostava NUT regija

Europska unija uspostavila je zajedničko razvrstavanje prostornih jedinica za statistiku, nazvano „NUTS”, radi lakšeg prikupljanja, obrade i objavljivanja usklađenih regionalnih statističkih podataka u Europskoj uniji. Ovaj se hijerarhijski sustav također koristi za socioekonomske analize regija i usmjeravanje intervencija u kontekstu kohezijske politike Europske unije.

Regionalne statistike okosnica su statističkog sustava EU-a i temelj za definiranje regionalnih pokazatelja. Ustanovljene su početkom 1970-ih godina kao rezultat pregovora nacionalnih ureda za statistiku država članica i Eurostata, statističkog ureda Europske unije.

Korisnici statistika izrazili su potrebu za sve većom harmonizacijom na razini Unije da bi mogli raspolagati usporedivim podacima za cijelu Europsku uniju. Kako bi se olakšalo prikupljanje, prijenos i objavljivanje usklađenih regionalnih statističkih podataka, EU je uspostavio klasifikaciju NUTS. Tako se jedinstvenim pravnim okvirom stvorenim Uredbom (EZ) br. 1059/2003 osigurava dugoročnija stabilnost regionalnih statistika.

Razvrstavanjem u okviru sustava NUTS-a dijeli se gospodarski prostor država članica, koji obuhvaća i izvanteritorijalno područje sačinjeno od dijelova gospodarskog prostora koji se ne mogu pridodati pripadajućoj regiji kao što su: zračni prostor, teritorijalne vode i epikontinentalni pojas, teritorijalne enklave (veleposlanstva, konzulati i vojne baze), nalazišta resursa u međunarodnim vodama koja iskorištavaju jedinice smještene unutar teritorija.

Da bi regionalne statistike bile usporedive, zemljopisna područja moraju biti slična po broju stanovnika. Treba navesti i njihovo političko, upravno i institucionalno uređenje. U slučaju potrebe, neupravne jedinice moraju predstavljati ekonomsku, socijalnu, povijesnu, kulturnu, zemljopisnu ili ekološku cjelinu.

Razvrstavanje u sustavu NUTS-a je hijerarhijsko zbog toga što se njime svaka država članica dijeli na tri razine: NUTS 1, NUTS 2 i NUTS 3. Druga razina predstavlja potpodjelu prve, a treća potpodjelu druge razine. Svaka država članica može donijeti odluku da u hijerarhijskom smislu provede još detaljniju podjelu unutar razine NUTS 3(10). Za usporedbu tipova šumoposjednika i njihovih stavova o održivom gospodarenju šumama u ovom radu odabrali smo tri različite NUTS-2 regije, a to su Srednja i istočna Hrvatska, Sjeverna Hrvatska i Jadranska Hrvatska.

5. REZULTATI RADA S RASPRAVOM

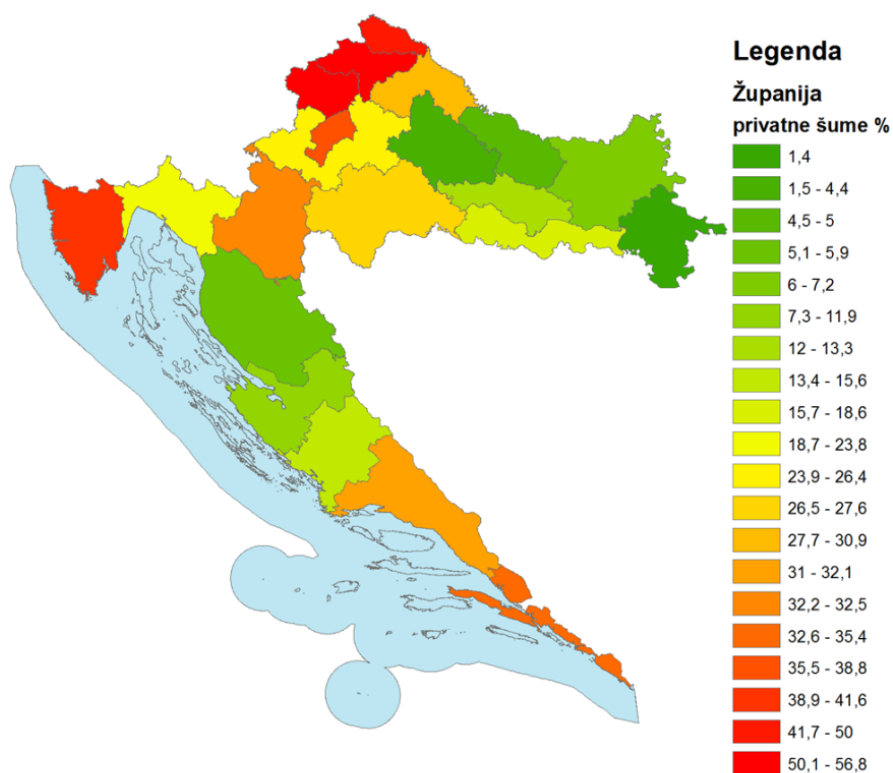
5.1. Površina šuma u privatnom vlasništvu

Površina šuma u vlasništvu privatnih šumoposjednika kontinuirano se povećava, kao i njihov udjel u ukupnoj površini šumskog zemljišta u Republici Hrvatskoj. Značajno povećanje površine zahtjeva veću pažnju i posvećenost privatnim šumama.

Prema Šumskogospodarskoj osnovi područja RH 2016. – 2025. ukupna površina šuma u privatnom vlasništvu iznosi 661.720 ha što predstavlja 24% ukupne površine šumskog zemljišta u Republici Hrvatskoj. U usporedbi s prethodnom osnovom područja vidljiv je porast ukupne površine privatnih šuma za 79 960ha. Uzrok tome ponajviše je povrat imovine temeljem Zakona o naknadi za imovinu oduzetu u vrijeme SFRJ. Manji dio ukupnog povećanja površine šumoposjedničkih šuma posljedica je kupnje šumskog zemljišta, udruživanja šumoposjednika te okrupnjavanja manjih šumskih posjeda.

Šumskogospodarsko područje Republike Hrvatske s 01.01.2016. podijeljeno je na gospodarske jedinice kojih je u vlasništvu šumoposjednika 407. Njihov broj se tijekom važenja Šumskogospodarke osnove za razdoblje 2006.-2015. smanjio za 155 ili 28 % iz razloga povećanja prosječne površine gospodarskih jedinica privatnih šuma za područja s manjim udjelom šuma.

Površina pod privatnim šumama nije jednoliko raspoređena po cijelom teritoriju Hrvatske (slika 1) stoga gospodarske jedinice ne bi bile površinom ujednačene ako bi pratile administrativnu podjelu jedinica lokalne uprave i samouprave. Prvom nacionalnom inventurom šuma RH u smislu prostorne raspodjele privatnih šuma utvrđeno je kako je više od polovice privatnih šuma, čak 283 230 ha, smješteno unutar brdsko-gorske zone. To je povezano s najvećom zastupljenošću šuma općenito unutar te zone, kao i s prostornom raspodjelom ruralnog stanovništva (Čavlović, 2010.) Vezano na to unutar klase nadmorske visine većina privatnih šuma smjestila se između 150 – 199 m i 200 – 249 m.

Slika 1. Udio površina zemljišta obraslog šumom u privatnom vlasništvu po županijama

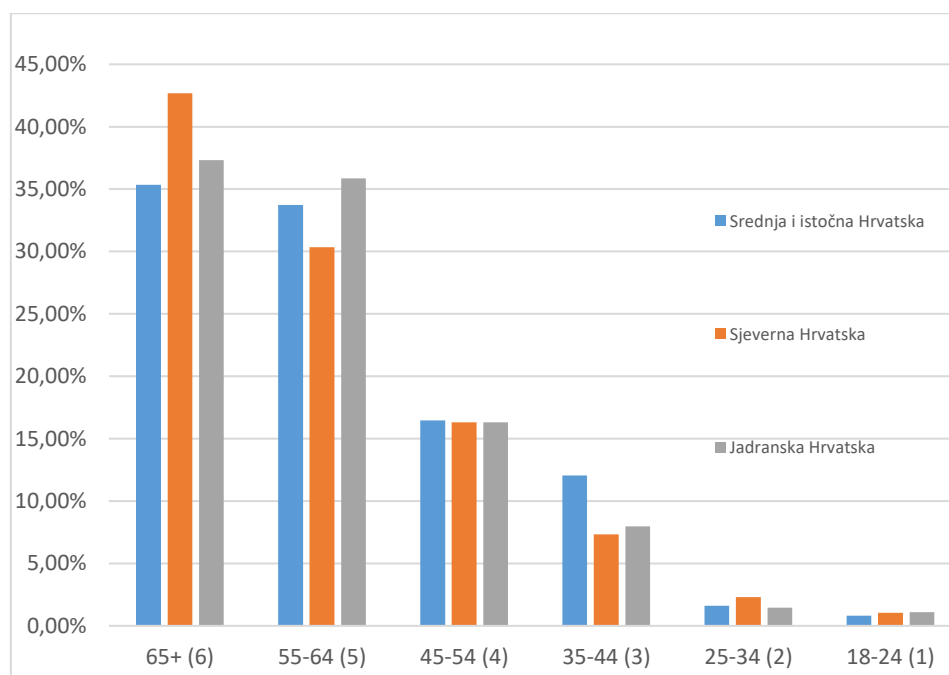
Najveći do privatnih šuma nalazi se na području pet županija: Karlovačke, Sisačko – moslavačke, Primorsko – goranske, Splitsko – dalmatinske te Istarske županije. Dok je u županijama s malom zastupljenošću šuma (Međimurska, Varaždinska, Krapinsko – zagorska), udio privatnih šuma jednak ili veći od udjela državnih šuma. Velike razlike u zastupljenosti privatnih šuma pojedinih županija posljedica su povijesnih okolnosti. Naime, različiti dijelovi današnje Hrvatske bila su pod vlašću i utjecajem različitih država (slika 1).

Tablica 3. Udjeli privatnih šuma po NUT regijama

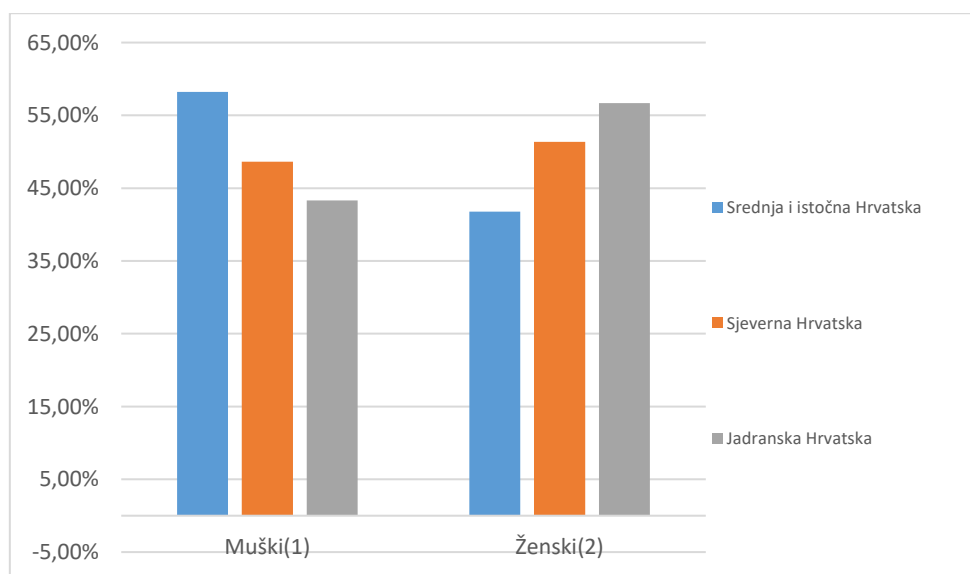
NUT REGIJE	POSTOTAK
Srednja i istočna hrvatska	11,99%
Sjeverna hrvatska	42,5%
Jadranska hrvatska	24,19%

5.2. Šumoposjednici prema NUT regijama

5.2.1. Dobna i spolna disperzija šumoposjednika prema NUTS 2 regijama u Republici Hrvatskoj

Slika 2. Dobna disperzija ispitanika po regijama

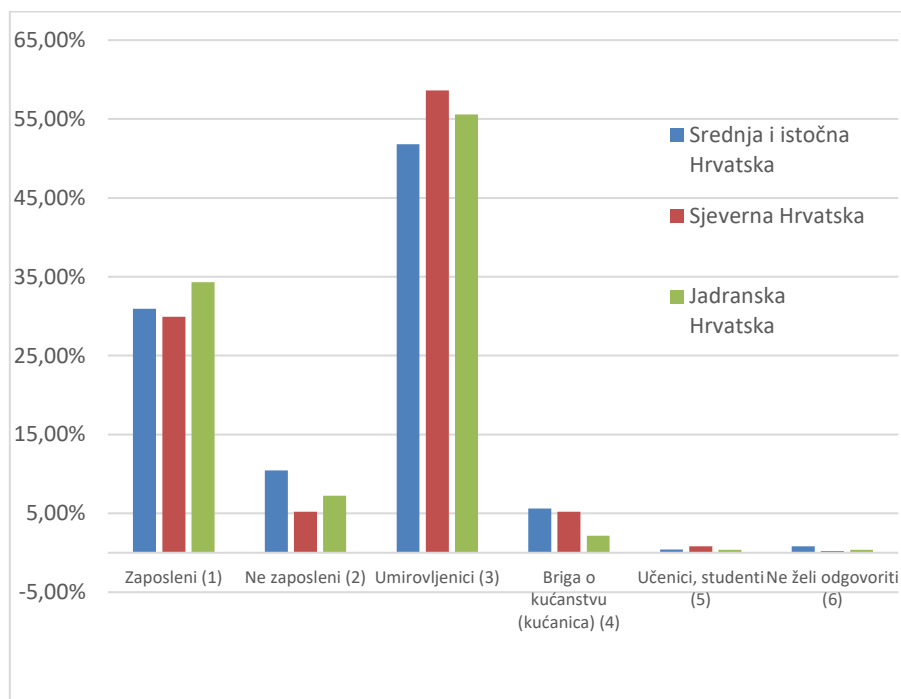
Slika 3. Spolna disperzija ispitanika po regijama

Dobno - spolna struktura stanovništva važna je za sadašnji i budući razvoj stanovništva i gospodarski razvoj neke zemlje. Iz nje proizlaze ključni pokazatelji stanovništva kako za biološku reprodukciju, tako i za formiranje radne snage. Radno sposobno stanovništvo čine osobe starije od 15 godina, dok radnu snagu čine zaposlene i nezaposlene osobe koje su razvrstane prema ekonomskoj aktivnosti u ispitivanom tjednu (slika 2., slika 3.).

Na temelju rezultata dobivenih telefonskim anketiranjem šumoposjednika možemo uvidjeti da su prosječni šumoposjednici u Srednjoj i istočnoj Hrvatskoj muškarci u starosti 65 godina. U Sjevernoj Hrvatskoj i Jadranskoj Hrvatskoj prosječni šumoposjednici su žene prosječne starosti iznad 65 godina. Šumoposjednici mlađih dobnih kategorija su u dvostruko manjem broju u svim regijama. Najveći broj šumoposjednika nalazi se na sjevernom području Hrvatske.

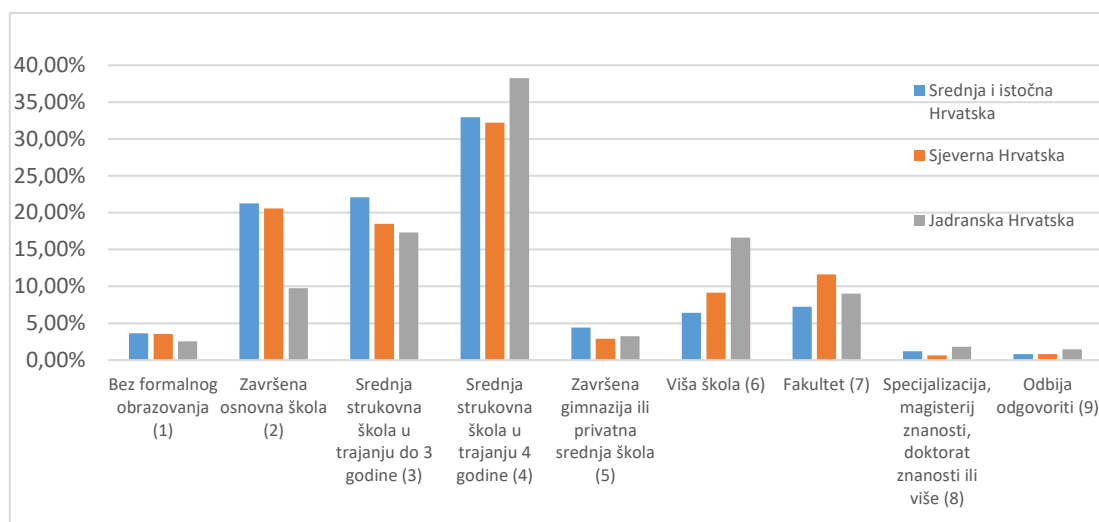
Demografsko starenje stanovništva i njihova demografska kretanja ukazuju na vidljivo smanjenje radne snage. Smanjenje udjela radne snage i porasta broja umirovljeničke populacije imat će utjecaja na usporavanje gospodarskog rasta, odnosno na potrošnju, investicije i štednju.

5.2.2. Radni status, razina obrazovanja i prosječna primanja šumoposjednika

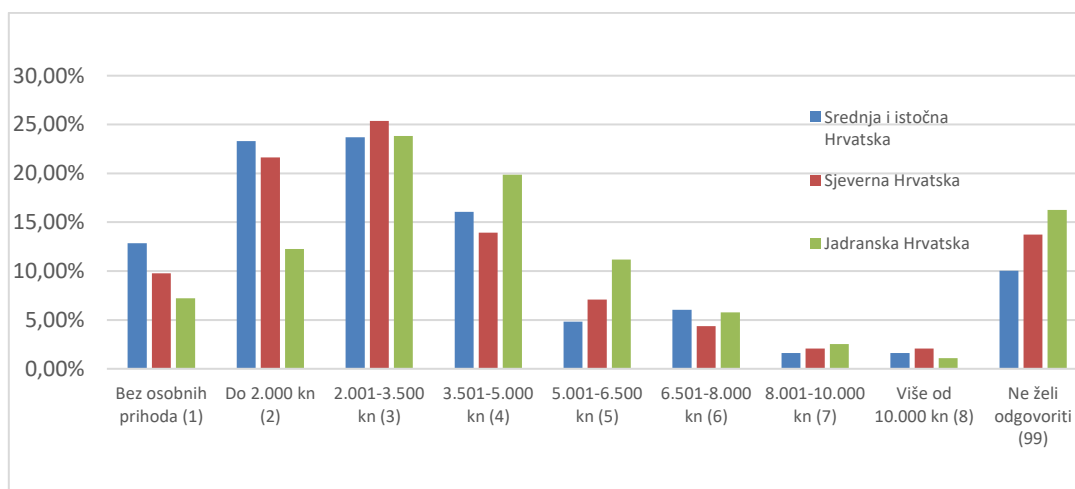

Slika 4. Radni status ispitanika po regijama

Iz grafikona možemo uočiti da su ispitivani šumoposjednici uglavnom umirovljenici (Slika 4.) u sve tri NUTS 2 regije. Zaposleni šumoposjednici čine oko 28% ispitanika i podjednako su raspoređeni u svim regijama. Nezaposleni šumoposjednici, kućanice, učenici i studenti čine tek mali dio ispitanika. Prema rezultatima, najviše nezaposlenih šumoposjednika je u Srednjoj i Istočnoj Hrvatskoj, a najmanje u Sjevernoj Hrvatskoj.

Slika 5. Razina obrazovanja ispitanika po regijama

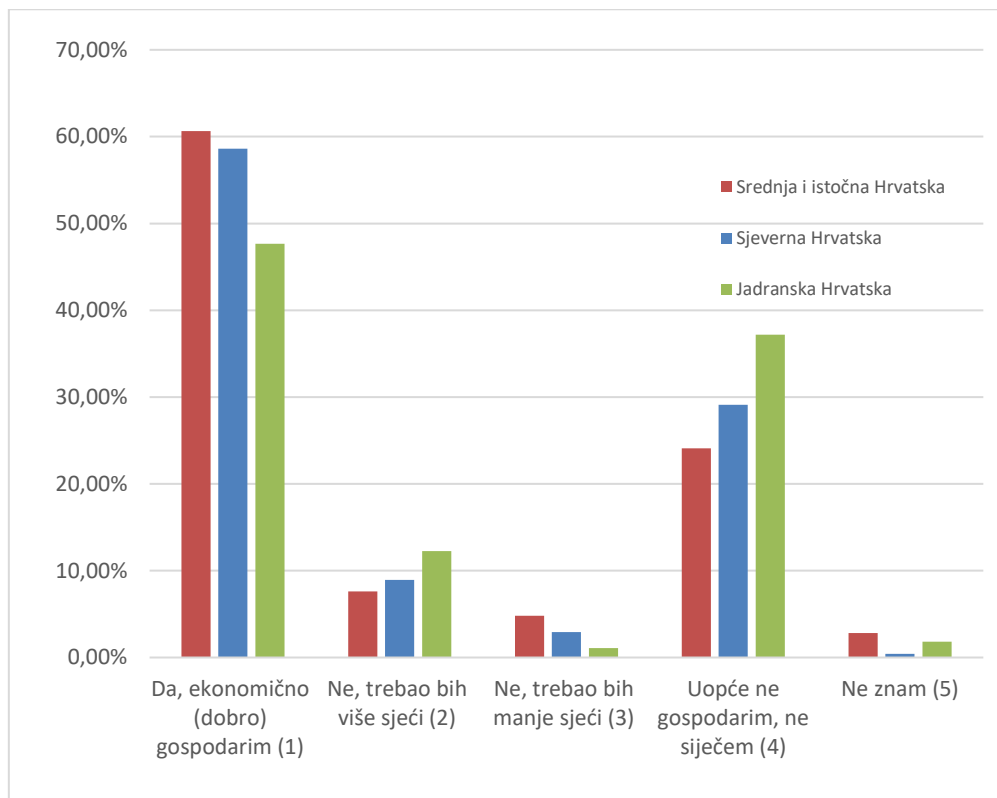

Slika 6. Osobna prosječna primanja ispitanika po regijama

Na temelju rezultata dobivenih telefonskim anketiranjem uočavamo da prosječni šumoposjednik ima završenu srednju strukovnu školu u trajanju od 4 godine i primanja u prosjeku od 2.000-5.000kn (slika 5., slika 6.). Zanimljiva je činjenica da određen broj ispitanika nije željelo odgovoriti na pitanje o prihodima, ali i da je oko 15% njih bez osobnih primanja (posebice u Srednjoj i istočnoj Hrvatskoj).

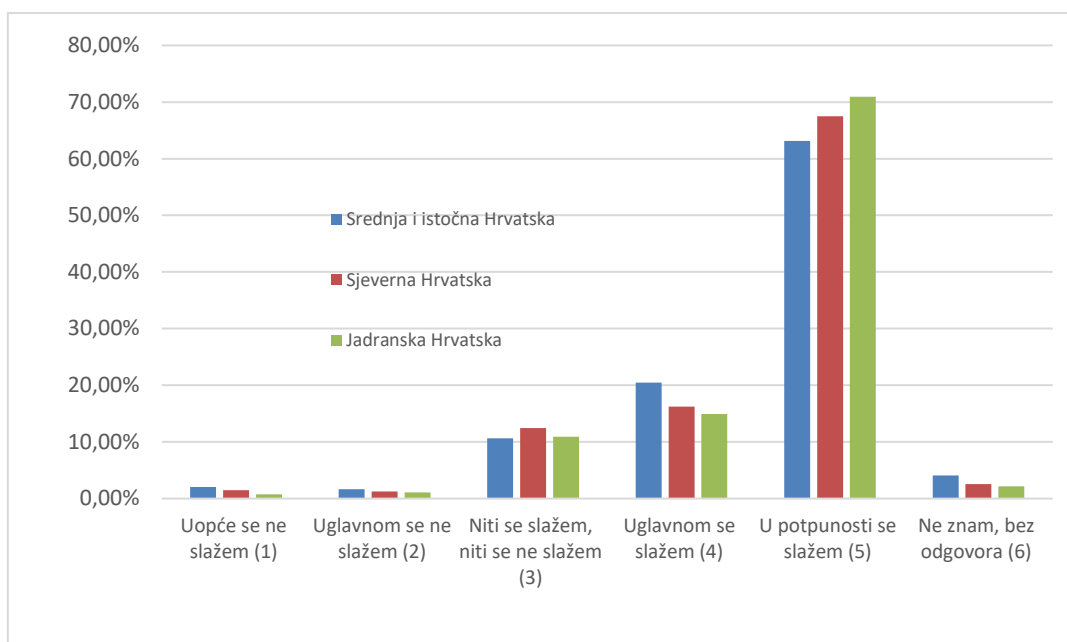
Prema rezultatima ankete ispitanici koji su završili fakultet su uglavnom u Jadranskoj Hrvatskoj, a ispitanici sa završenom višom školom nalaze se u Sjevernoj Hrvatskoj.

5.3. Stavovi šumoposjednika prema regijama

Slika 7. q2. Mislite li da sa svojom šumom ekonomično (dobro) gospodarite?

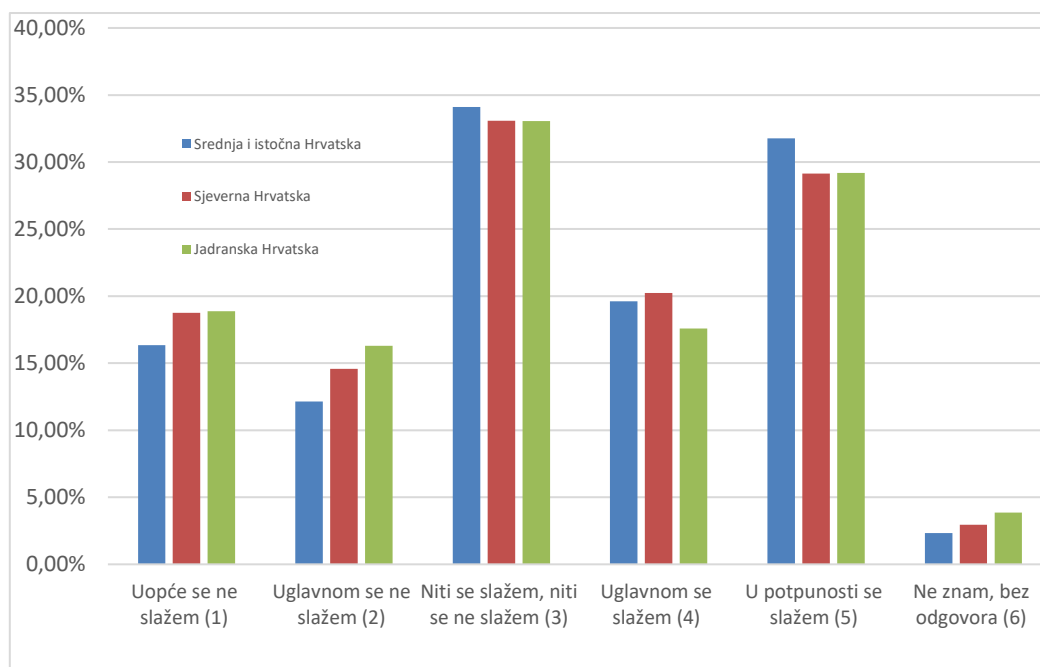
Prema rezultatima ankete i uvidom u grafikon (Slika 7.) uočavamo da u prosjeku 58% ispitanika iz Srednje i istočne Hrvatske i Sjeverne Hrvatske smatra da ekonomično gospodari svojom šumom. Oko 45% šumoposjednika iz Jadranske Hrvatske smatra da dobro gospodari šumom, dok se oko 38% ispitanika izjasnilo da uopće ne gospodari i ne sječe šumu. Od 8-12% ispitanika iz svih NUTS 2 regija smatra da bi trebali više sjeći šume.

Slika 8. q5.1. Gospodarenje šumom je upravljanje šumskim ekosustavom

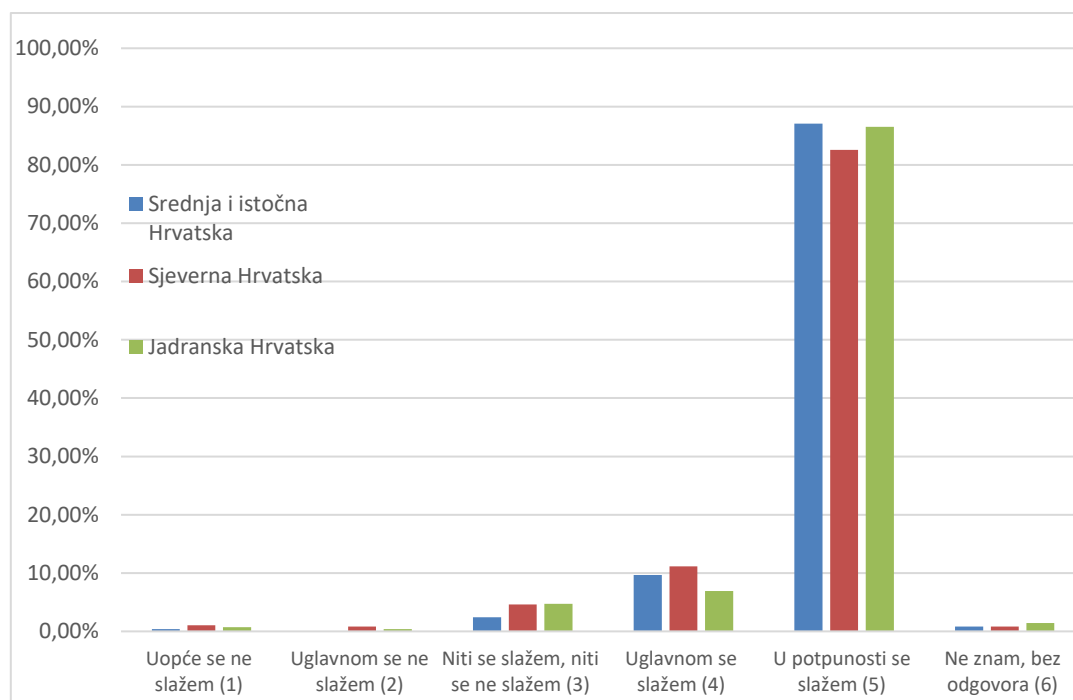
Iz navedenog grafikona (Slika 8.) možemo uočiti da se u prosjeku 68% ispitanika iz sve tri uspoređivane regije slaže da je gospodarenje šumom zapravo upravljanje šumskim ekosustavom.

Održivi razvoj polazi od načela da sadašnji nivo potrošnje i njegov efekt na okoliš mora poštivati ravnotežu koja čini potrebni prostor za upravljanje budućim mogućnostima. Održivost ne izražava namjeru za korištenje sredstava; već predstavlja ono što ljudi, društvene i političke zajednice moraju prepoznati kao vrijedno čuvanja i vrijedno odgovornog upravljanja. Održivo gospodarenje je temelj prakse višenamjenskog (multifunkcionalnog) šumarstva.

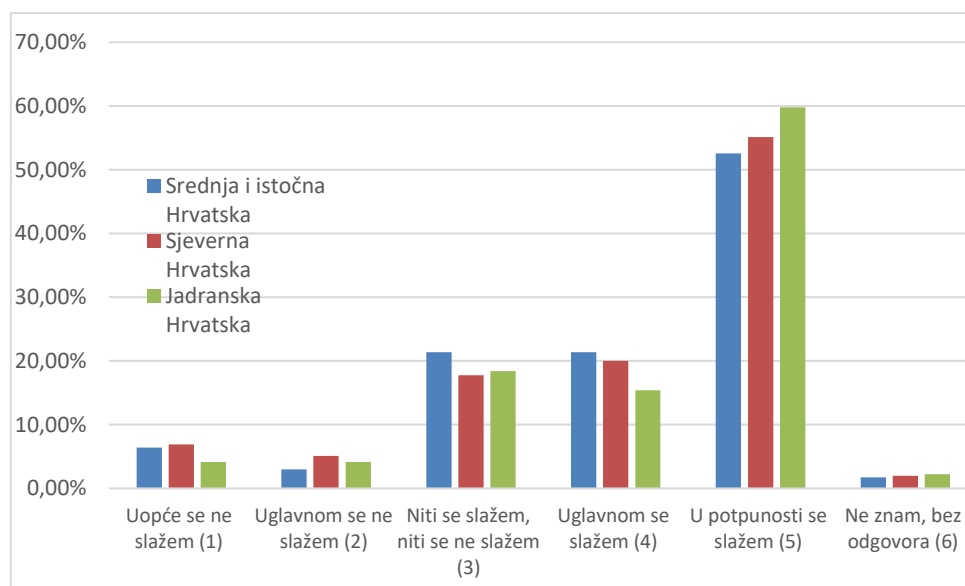
Slika 9 q5.4. Gospodarenje šumom je dobra poslovna prilika i mogućnost zarade

Temeljem rezultata telefonske ankete prikazanih u grafikonu (Slika 9.) možemo uočiti da su mišljenja šumoposjednika podijeljena. Oko 33% ispitanika iz sve tri NUTS 2 regije ima neutralno mišljenje (niti se slažu, niti ne slažu) o gledanju gospodarenja šumom kao dobrom poslovnom prilikom i mogućnosti zarade. U prosjeku 30% ispitanika se u potpunosti slaže da je gospodarenje šumom dobra poslovna prilika i zarada, dok oko 15% ispitanika, iz sve tri regije podjednako, se uopće ne slaže po pitanju gospodarenja šumom kao poslovnoj prilici i zaradi.

Slika 10. q5.7. Gospodarenje šumom je očuvanje šumoposjeda za buduće generacije

Na pitanje da je gospodarenje šumom očuvanje šumoposjeda za buduće generacije šumoposjednici su uglavnom odgovarali podjednako i bili složni. U prosjeku 85% ispitanika se u potpunosti slaže s navedenim pitanjem, dok se oko 10% uglavnom slaže. Tek mali postotak ispitanika se uopće ne slaže, uglavnom ne slaže ili su bez odgovora (slika 10).

Slika 11. q5.9. Gospodarenje šumom omogućava opuštanje, slobodne aktivnosti i rekreaciju

Na pitanje da gospodarenje šumom omogućava opuštanje, slobodne aktivnosti i rekreaciju potpuno su se složili u prosjeku 55% ispitanika iz svih uspoređivanih NUTS 2 regija, temeljem rezultata anketiranja (Slika 11.). S navedenim pitanjem uglavnom se slaže prosječno 17% ispitanika. Negativan odgovor (uopće se ne slažem) imalo je u prosjeku 8% ispitanika podjednako u svim regijama, a neutralan odgovor (niti se slažem, niti se ne slažem) 19% ispitanika.

6. ZAKLJUČAK

Prema postavljenom cilju rada definirali smo tri skupine šumoposjednika prema njihovim stavovima prema gospodarenju šumama: očuvanje (pasivno), klasično iskorištavanje (ekonomski) i prostorno-prirodni resurs (ekološki). Za svaku od pojedinih skupina izdvojili smo iz anketnog upitnika karakteristična pitanja koja obilježavaju pojedinu skupinu i razdvajaju je od ostalih skupina šumoposjednika:

Spomenuta pitanja su:

- Mislite li da sa svojom šumom ekonomično (dobro) gospodarite? (Slika 7.)
- Je li za Vas gospodarenje šumom upravljanje šumskim ekosustavom? (Slika 8.)
- Je li za Vas gospodarenje šumom dobra poslovna prilika i mogućnost zarade?(Slika 9.)
- Je li za Vas gospodarenje šumom samo očuvanje šumoposjeda za buduće generacije? (Slika 10.)
- Je li za Vas gospodarenje šumom omogućava opuštanje, slobodne aktivnosti i rekreaciju? (Slika 11.)

Odgovore šumoposjednika na postavljena pitanja analizirali smo prema uspostavljenim NUT 2 regijama. Naime Republika Hrvatska je podijeljena na tri regije:

Srednja i istočna Hrvatska: Bjelovarsko-bilogorska, Virovitičko-podravska, Požeško-slavonska, Brodsko-posavska, Osječko-baranjska, Vukovarsko-srijemska, Sisačko-moslavačka, Karlovačka;

Sjeverna Hrvatska: Zagrebačka, Krapinsko-zagorska, Varaždinska, Međimurska, Koprivničko-križevačka, Grad Zagreb;

Jadranska Hrvatska: Primorsko-goranska, Ličko-senjska, Zadarska, Šibensko- kninska, Splitsko-dalmatinska, Istarska, Dubrovačko – neretvanska.

Osnovna pretpostavka je da postoje određene razlike u stavovima i obilježjima šumoposjednika prema regijama

Na osnovu telefonskog anketiranja, svih dobivenih i uspoređenih podataka, možemo vidjeti da nema neke velike razlike među regijama no određene razlike postoje

Prema dobnoj strukturi šumoposjednici su uglavnom muškarci starije životne dobi, dok su u dvostruko manjem broju osobe mlađe životne dobi. Najviše nezaposlenih šumoposjednika je

u Srednjoj i Istočnoj Hrvatskoj, a najmanje u Sjevernoj Hrvatskoj. Prosječni šumoposjednik ima završenu srednju strukovnu školu.

Promatrajući prema skupinama stavova i regijama možemo reći da u prosjeku svi ispitanici se slažu da je gospodarenje šumom upravljanje šumskim ekosustavom. Mišljenja šumoposjednika o gospodarenju šumom i mogućnosti zarade su podijeljena u svim regijama. Većina anketiranih šumoposjednika slaže se da je gospodarenje šumom očuvanje šumoposjeda za buduće generacije, te da gospodarenje šumom obuhvaća opuštanje, slobodne aktivnosti i rekreaciju.

Iako male razlike vidljivo je nešto jači naglasak na ekološku vrijednost šuma u jadranskoj Hrvatskoj i istovremeno davanje manji naglasak na ekonomsko iskorištavanje šuma. Jasno da na to utječe struktura šuma gdje pretežu različiti degradacijski oblici koji imaju malu vrijednost drvene zalihe.

Nadalje zanimljivo je da su se se šumoposjednici u svim regijama vrlo podijelili oko stava o mogućnosti zarade od šuma. Veliki dio ne slaže se da se od šuma može ostvarivati ozbiljni prihod što sugerira na male šumoposjede i neakvnost šumoposjednika. Stoga buduće mjere treba usmjeriti na aktiviranje još većeg dijela šumoposjedniak, a početnu jezgru mogu činiti oni aktivniji koji već sad vide mogućnost ili su i do sada ostvarivali neke prihode od šuma.

Svakako detaljno i regionalno istraživanje obilježja i stavova šumoposjednika po regijama treba nastaviti, a ustanovljene NUT-2 regije obzirom na svekoliku (povijesnu, vegetacijsku, tradicijsku) raznolikost Republike Hrvatske su i pregrube stoga su i dobiveni rezultati odnosno razlike u određenoj mjeri nejasne i male.

LITERATURA

1. Čavlović, J., 2013: Osnove uređivanja šuma, Šumarski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb
2. Čavlović, J., 2010: Prva nacionalna inventura šuma Republike Hrvatske, Ministarstvo regionalnog razvoja šumarstva i vodnog gospodarstva
3. Krpan, A., 2013: Iz povijesti šumarstva, Akademija šumarskih znanosti, Hrvatsko šumarsko društvo, Zagreb
4. Nacrt - Šumskogospodarska osnova područja za razdoblje 2016. – 2025., Zagreb, 2016.
5. Pravilnik o uređivanju šuma (NN 79/2015)
6. Pravilnik o Upisniku šumoposjednika (NN 137/2014)
7. Strateški plan Savjetodavne službe za razdoblje 2018.-2020.
URL: <http://www.savjetodavna.hr/planiranje/>
8. Održivo gospodarenje šumama u privatnom vlasništvu: Tko kontrolira sječu?
URL: <http://javnodobro.udd.hr/odrzivo-gospodarenje-sumama-u-privatnom-vlasnistvu-tko-kontrolira-sjecu/>
9. Hrvatski savez udruga privatnih šumovlasnika
URL: <https://www.hsups.hr/privatno-sumarstvo/>
10. Žunić M. Modeli gospodarenja privatnim šumama u Republici Hrvatskoj s obzirom na stavove šumoposjednika i obilježja šumoposjeda [doktorski rad]. Hrvatska: Šumarski fakultet Zagreb, 2018
11. Zajedničko razvrstavanje prostornih jedinica za statistiku (NUTS). URL: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/99/zajednicko-razvrstavanje-prostornih-jedinica-za-statistiku-nuts->
12. Čehić M. Održivo upravljanje šumskim ekosistemima.
URL: <https://sumeisumarstvo.blogspot.com/2017/02/odrzivo-upravljanje-sumskim-ekosistemima.html>
13. Narodne novine. Br. 103/03, 75/09, 59/12 i 12/13.
URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_12_125_2507.html
14. Institut za razvoj i međunarodne odnose.
URL: <https://razvoj.gov.hr/UserDocsImages/Vijesti%20-%20dokumenti/Izrada%20prijedloga%20nove%20NUTS%20klasifikacije%20u%20RH%20012019.pdf>

15. Teslak K., Žunić M., Vedriš M., Čavlović J., 2017: Status and challenges of small – scale private forest management in actual ecological and social circumstances – Croatia case study ; IUFRO 125th Anniversary Congress, 18- 22 September, 2017, Freiburg, Germany
16. Zajedničko razvrstavanje prostornih jedinica za statistiku (NUTS).
URL: https://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/hr/FTU_3.1.6.pdf